Частична предварителна оценка на въздействието	
Институция: Министерство на правосъдието	**Нормативен акт:** Проект на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс
○ Не е включен в законодателна/оперативна програма на Министерския съвет	◉ Включен е в законодателната/оперативната програма на Министерския съвет за: януари – юни 2026 г.
Лице за контакт: Светла Стойкова – държавен експерт в дирекция „Съвет по законодателство“ Никола Белчев – главен експерт в дирекция „Съвет по законодателство“	**Телефон и ел. поща:** 02/ 9237 522, Svetla_Stoykova@justice.government.bg 02/ 9237 536, N_Beltchev@justice.government.bg

1. Проблем/проблеми за решаване:

Проблем 1: „Необходимост от защита на публичното участие“

1.1. *Кратко описание на проблема и причините за неговото възникване:*

Съвременната демокрация е немислима без активното участие на хората в обществения дебат. За тази цел те трябва да имат достъп до надеждна информация и да могат да формират собствена преценка в публично пространство, в което различни мнения могат да бъдат изразявани свободно. Свободните медии и представителите на гражданското общество играят ключова роля в стимулирането на откритията дебат.

В член 2 от Договора за Европейския съюз (ДЕС) зачитането на човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството и правовата държава са изрично прогласени като ценности, на които се основава Европейският съюз. Съгласно Член 10, параграф 3 от ДЕС всеки гражданин на Съюза има право да участва в демократичния живот на Съюза. В разпоредбите на Хартата на основните права на Европейския съюз (Хартата) специално място заемат защитата на правото на свобода на изразяването на мнения и свобода на информация, включително зачитането на свободата и плурализма на медиите, свободата на събранията и сдруженията, както и правото на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес. Правото на свобода на изразяване на мнение и свобода на информация, закрепено в член 11 от Хартата, включва правото на всеки да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на публичните власти и независимо от границите. Тази разпоредба съответства на член 10 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) относно правото на свобода на изразяването на мнение, както се тълкува от Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ).

Значението на основните права и свободи на гражданите във връзка участието им в обществения дебат е установено и от Конституционният съд на Република България. Според задължителното тълкуване на разпоредбите на чл. 39, 40 и 41 от Конституцията, дадено в Решение № 7 от 4 юни 1996 г. по конст. дело № 1/1996 г. (обн., ДВ, бр. 55 от 1996 г.), тези разпоредби утвърждават като основни права на личността правото свободно да се изразява и разпространява мнение и правото да се търси, получава и разпространява информация, правото на личността на свободна изява на нейните същност и достойнство като равнопоставен участник в социалната общност. В своята цялост тълкуваните разпоредби са предназначени да служат на индивида, общността и

обществото. Традиционно третирани и уреждани като индивидуални, правата, отнасящи се до свободата да се изразява и разпространява мнение и да се търси, получава и разпространява информация, се свързват не само с „мнението“ на отделната личност и с възможностите за самоизразяване на индивида и осъществяването на контакт с останалите, но и с образуването на едно общо публично пространство, в което освен размяната на индивидуални мнения - и като резултат от нея - се формира и обществено мнение. Тук наистина връзката с демократичния процес е най-пряка и може да бъде обоснована непосредствено на основата на конституционния текст. Излишно е според Конституционния съд да се доказва, че цялостната ни конституционна уредба е построена върху демократичните принципи, същностни за които са разнообразието (плурализмът) на гледни точки, недопустимостта да се монополизира публичното пространство, възможността да се формира и изразява политическа воля.

Стратегическите дела срещу публичното участие, известни също като дела „шамари“, са скорошна, но все по-разпространена форма на намеса в обществения дебат. Те са особена форма на тормоз, използвана срещу журналисти, защитници на правата на човека и други лица (напр. медии, организации на гражданското общество, екологични активисти и представители на академичните среди), които са ангажирани с въпроси от обществен интерес. Обикновено това са неоснователни съдебни производства, заведени от влиятелни лица или организации срещу по-слаба страна, която изразява критична позиция по въпрос от обществен интерес. Целта е да се сплашат, изтощят и изразходват финансовите и психологическите ресурси на ответниците, с крайна цел постигане на възпиращ ефект и заглушаването им, което може да обезкуражи други потенциални критици да изразят своите възгледи. Това става чрез подаване на искове за обезщетение с висока цена, налагане на запори върху имуществото, умишлено удължаване на производствата и други процесуални тактики на злоупотреба с права.

Като се отчита значението на обществения дебат за демократичния процес, необходимо е да се създадат механизми за правна защита на журналистите, защитниците на правата на човека и другите защитници на обществения интерес в съдебните производства, заведени срещу тях, в опит да се заглуши общественият дебат. Директива (ЕС) 2024/1069 на Европейския парламент и на Съвета от 11 април 2024 година относно защитата на лицата, ангажирани в публично участие, срещу явно неоснователни искове или съдебни производства, с които се злоупотребява („стратегически съдебни производства, насочени срещу публично участие“) (Директива 2024/1069) установява общи минимални стандарти за национални процесуални гаранции по трансгранични въпроси от гражданско и търговско естество, които да бъдат въведени от държавите членки. Директивата има за цел да се премахнат пречките за правилното протичане на гражданските производства и да се осигури защита на физическите и юридическите лица, ангажирани в публично участие по въпроси от обществен интерес, включително журналистите, издателите, медийните организации, лицата, сигнализиращи за нередности, и защитниците на правата на човека, както и организациите на гражданското общество, юридическите лица с нестопанска цел, синдикалните организации, творците, научните изследователи и представителите на академичните среди, от съдебни производства, започнати срещу тях, за да бъдат възпрени от публично участие.

1.2. *Възможности за решаване на проблема в рамките на съществуващото законодателство:*

За транспонирането на Директива 2024/1069 е необходимо да бъдат създадени специални правила в националното законодателство на Република България за защита на ответниците по явно неоснователни искове или съдебни производства, с които се злоупотребява, по граждански и търговски дела. Правилата за разглеждане на съдебните производства по граждански дела, включително търговски дела, са уредени в Гражданския процесуален кодекс (ГПК). Съгласно чл. 10, ал. 2 от Закона за нормативните актове, обществените отношения, които спадат към област, за която има издаден нормативен акт, се уреждат с неговото допълнение или изменение, а не с отделен акт от същата степен. Необходимо е, следователно, да бъдат предложени разпоредби за изменение и допълнение на ГПК, чрез които да се създаде необходимата правна уредба за защита на ответниците по явно неоснователни искове и съдебни производства, с които се злоупотребява. Идентифицираният проблем не е възможно да бъде решен в рамките на съществуващото

законодателство, чрез промяна на организацията на работа, с институционални мерки, а единствено чрез законодателни допълнения.

1.3. *Причини действащата нормативна рамка да не позволява решаване на проблема:*

Действащата нормативна рамка не позволява решаване на проблема, тъй като не предлага уредба за защита на лицата поради тяхното публично участие. Гражданският процесуален кодекс (ГПК) урежда производството по граждански дела, включително правила за общия исков процес и особени искови производства. Сред особените искови производства е бързото производство, по реда на което се разглеждат искове по трудови спорове, за защита на авторски права и други права върху обекти на интелектуалната собственост, за защита на потребителите и други. Други особени искови производства са предвидени за делата за гражданско състояние, съдебна делба, защита и възстановяване на нарушено владение, сключване на окончателен договор, търговски спорове, колективни искове, представителни искове и други потребителски искове. Никое от производствата по действащия ГПК не се отнася до защитата на ответници, срещу които се води съдебно производство, насочено срещу публичното им участие. Правилата на общия исков процес също не уреждат правни институти и правила, които да осигуряват възможност за ранно отхвърляне на очевидно неоснователно искове, за подпомагане на ответниците от други лица, които не са страни в производството и за прилагане на други мерки срещу злоупотреба с правото на иск.
Необходимо е да бъдат уредени предпоставките за осъществяване на защита на ответниците по дела „шамари“, съответните процесуални средства за тази защита и правните последици на съдебните решения по тази категория дела.
Производството срещу ответника поради публичното му участие е особено производство. От една страна, в това производство се прилага съвкупност от процесуални правила поради особеното качество на ответника – лице, ангажирано в публично участие по въпроси от обществен интерес. Необходимо е съдебните производства поради публичното участие да бъдат отделно отчитани и анализирани, поради което Директива 2024/1069 възлага на държавите членки да събират и предоставят конкретни данни по тях. От друга страна, съдебното производство се образува и развива по реда, предвиден за съответния иск според неговата първоначална правна квалификация (напр. иск за неоснователно обогатяване, за непозволено увреждане, за обезщетение по неизпълнен търговски договор, за предаване на владение, за защита на авторски права и т.н.) като основно производство, особено исково производство или всяко друго съдебно производство по граждански и търговски дела, по което има ответник. В допълнение следва да се отбележи, че качеството на страната „ответник поради публичното му участие“ и фактът на злоупотреба със съдебното производство срещу него могат да бъдат установени след подаване на исковата молба и образуване на съответно съдебно производство, след евентуални възражения и събиране на относими доказателства.
Като се отчитат тези особености, законопроектът предлага в част трета „Особени искови производства“ на ГПК да бъде създадена глава тридесет и трета „б“ „Производство поради публичното участие на ответника“ с чл. 388с - 388ч. Тези правила ще бъдат съответно приложими във всяко производство по граждански и търговски дела, водено поради публичното участие на ответника.

1.4. *Задължения, произтичащи от нормативни актове от по-висока степен или от правото на Европейския съюз:*
Законодателните промени произтичат от основни положения, уредени в нормативни актове от по-висока степен – Конституцията на Република България, Европейската конвенция за правата на човека, които са пряко приложими в националното законодателство. Наред с това, промените осигуряват прилагането на основни разпоредби на Договора за Европейския съюз и Хартата на основните права на Европейския съюз, както и надлежното транспониране на Директива (ЕС) 2024/1069 на Европейския парламент и на Съвета от 11 април 2024 година относно защитата на лицата, ангажирани в публично участие, срещу явно неоснователни искове или съдебни производства, с които се злоупотребява („стратегически съдебни производства, насочени срещу публично участие“).

Правото свободно да се изразява мнение според Конституционният съд е своеобразно „право-майка“ на всички останали комуникационни права, те произтичат от него. Понятията „изразява“ и „разпространява“ не се свеждат само до „словото“, а обхващат многообразие от средства и способи за изразяване на мисли, мнения, възгледи, информация и данни: чрез слово - писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин; обхваща и всички средства, които „пренасят“ или разпространяват мнения, идеи или информация, независимо от съдържанието или от способа. Конституционната защита обхваща и източника на мнението (информацията), и самото му „пренасяне“, и получателя му. Самостоятелната уредба на защитата на печата и другите средства за масова информация в чл. 40, ал. 1 от Конституцията указва на особената им значимост като форум за размяна на различни идеи и информации по многообразието от проблеми от обществен интерес, за създаване на обществено мнение. Правото да се търси, получава и разпространява информация принадлежи на всеки - физически и юридически лица, и защитава както интереса на личността, така и интереса на обществото да бъдат информирани. За разлика от конституционни разрешения в други страни и от практиката по член 10 ЕКПЧ, посочените разпоредби не включват директно в свободата на изразяване и правото на артистично изразяване, на което е посветена отделна разпоредба - чл. 54, ал. 2 от Конституцията, според която свободата на художественото, научното и техническото творчество се признава и гарантира от закона. Понятието „изразяване“ не е ограничено до словото, а включва множество от разнообразни средства за изразяване на мисли, мнения, информационни данни и убеждения, а даже и емоции и интуиции. Като се отчитат възможните проявления на комуникационни свободи и тяхното значение за обществени дебат и демокрацията, като „публично участие“ в законопроекта се определя всяко изявление или дейност на физическо или юридическо лице при упражняване на правото на свобода на изразяване на мнение и на свобода на информация, на свобода на изкуствата и науката или свобода на събранията и сдруженията, както и свързани с това подготвителни и подпомагащи действия, по въпрос от обществен интерес.
Защитата на ответника е оправдана тогава, когато той упражнява посочените комуникационни свободи във връзка с важни за обществото въпроси. Това са въпроси, които са от естество да засегнат правата и законните интереси на обществото в области като: основни права, обществено здраве и безопасност, околна среда или климат; дейности на лице, което е публична фигура в обществения живот или частния сектор; въпроси, обсъждани в производства пред органите на законодателната, изпълнителната или съдебната власт, органите на местното самоуправление и други органи на държавната власт, предвидени в закона; сигнали или публично оповестена информация за корупция, измама или други престъпления или административни нарушения; дейности, насочени към защита на ценностите, залегнали в член 2 от Договора за Европейския съюз или Конституцията на Република България. В този смисъл е предложената от закона легална дефиниция на понятието „въпрос от обществен интерес“.
Съгласно Плана за действие за 2026 г. с мерките, произтичащи от членството на Република България в Европейския съюз, като в мярка № 195 е предвидено изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс за въвеждане изискванията на Директива (ЕС) 2024/1069. Чрез изготвения законопроект се изпълнява и цитираната мярка № 195.

1.5. *Последващи оценки на нормативния акт или анализи за изпълнението на политики:*

Не са извършвани последващи оценки на въздействието на нормативния акт. Последваща оценка на въздействието на закона се извършва съгласно изискванията на чл. 22 от Закона за нормативните актове.

Ефективността на мерките, въведени от държавите членки в националното законодателство във връзка с прилагането на Директива (ЕС) 2024/1069, ще бъде отчитана в доклад от Европейската комисия пред Европейския парламент и Съвета до 7 май 2030 г. и на всеки пет години след това.

1.1. Кратко опишете проблема/проблемите и причините за неговото/тяхното възникване. По възможност посочете числови стойности.

1.2. Посочете възможно ли е проблемът да се реши в рамките на съществуващото законодателство чрез промяна в организацията на работа и/или чрез въвеждане на нови технологични възможности (например съвместни инспекции между няколко органа и др.).

1.3. Посочете защо действащата нормативна рамка не позволява решаване на проблема/проблемите.

1.4. Посочете задължителните действия, произтичащи от нормативни актове от по-висока степен или актове от правото на ЕС.

1.5. Посочете дали са извършени последващи оценки на нормативния акт или анализи за изпълнението на политиката и какви са резултатите от тях?

2. Цели:

Цел 1: „Намаляване на броя на делата срещу журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпрос от обществен интерес“

Цел 2: „Облекчаване на натоварването на съдебната система чрез отхвърляне на явно неоснователни искове във възможно най-ранен етап на производството“

Посочете определените цели за решаване на проблема/проблемите, по възможно най-конкретен и измерим начин, включително индикативен график за тяхното постигане. Целите е необходимо да са насочени към решаването на проблема/проблемите и да съответстват на действащите стратегически документи.

3. Заинтересовани страни:

3.1. Гражданското общество

Предвижда се защита на участието в публичния дебат по важни обществени въпроси, които са от естество да засегнат правата и законните интереси на обществото в области като основни права, обществено здраве и безопасност, околна среда или климат; сигнали или публично оповестена информация за корупция, измама или други престъпления или административни нарушения; дейности, насочени към защита на ценностите, залегнали в член 2 от Договора за Европейския съюз или Конституцията на Република България. Защитата на публичното участие е насочено към укрепване на демокрацията и развитието на гражданското общество.

3.2. Физически и юридически лица - ответници по граждански и търговски дела поради публичното им участие - техният брой е динамичен и не може да бъде определен.

Физическите и юридическите лица, ангажирани в публично участие по въпроси от обществен интерес са журналистите, издателите, медийните организации, сигнализиращите за нередности, защитниците на правата на човека, организациите на гражданското общество, юридическите лица с нестопанска цел, синдикалните организации, творците, научните изследователи, представителите на академичните среди и други лица, които са ответници в съдебни производства, започнати срещу тях, за да бъдат възпрени от публично участие.

3.3. Районни съдилища – 113 бр.

Районните съдилища разглеждат като първа инстанция съдебните производства по всички граждански дела, с изключение на подсъдните на окръжния съд.

3.4. Окръжни съдилища – 28 бр.

Окръжните съдилища разглеждат като първа инстанция посочените в чл. 104 ГПК граждански дела и по търговски дела. Въззивните състави на окръжните съдилища разглеждат като въззивна инстанция съдебните производства по граждански дела, подсъдни на районните съдилища.

3.5. Апелативни съдилища – 5 бр.

Апелативните съдилища разглеждат като въззивна инстанция съдебните производства по граждански и търговски дела, подсъдни на окръжните съдилища.

3.6. Върховен касационен съд

Върховният касационен съд осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища. Разглежда като касационна инстанция решенията на въззивните съдилища на основанията по чл. 280 ГПК.

3.7. Висш съдебен съвет

Висшият съдебен съвет обезпечава финансово и технически дейността на съдилищата, включително одобрява информационните системи на съдилищата, поддържа единния портал за електронно правосъдие и съдебната статистика.

3.8. Адвокати – 13 487 бр., вписани в регистрите на адвокатурата в Република България.

Адвокатите осъществяват процесуално представителство и правна защита на страните по граждански и търговски дела.

Посочете всички потенциални заинтересовани страни/групи заинтересовани страни (в рамките на процеса по извършване на частичната предварителна частична оценка на въздействието и/или при обществените консултации по чл. 26 от Закона за нормативните актове), върху които предложенията ще окажат пряко или косвено въздействие (бизнес в дадена област/всички предприемачи, неправителствени организации, граждани/техни представители, държавни органи/общини и др.).

4. Варианти на действие. Анализ на въздействията:

Вариант 1 „Без действие“:

Описание:

Не се извършват нормативни промени, нито се предприемат други мерки.

Положителни (икономически/социални/екологични) въздействия:

Няма.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Отрицателни (икономически/социални/екологични) въздействия:

По отношение на гражданското общество и лицата - ответници по граждански и търговски дела поради публичното им участие:

- запазване на възможността за финансов, икономически и социален натиск върху дейността на журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпроси от обществен интерес;
- запазване на тенденцията към увеличаване на броя на делата срещу журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпроси от обществен интерес;
- липса на механизми за подкрепа на ответниците в дела „шамари“ от юридически лица с нестопанска цел, които защитават правата и основните свободи;
- увеличаване на случаите, в които е нарушено правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок и е затруднен реалният достъп до правосъдие.

По отношение на районните, окръжните и апелативните съдилища, Върховния касационен съд, Висшия съдебен съвет и адвокатите

- запазване на натовареността на съдилищата поради разглеждането по общия ред на явно неоснователни искове;
- запазване на условията за водене на продължителни и неефективни съдебни дела, които не осигуряват своевременно търсената защита.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Специфични въздействия:

Няма.

Въздействия върху малките и средните предприятия:

Не се отчитат.

Административна тежест:

Не се променя.

1.1. Опишете качествено (при възможност – и количествено) всички значителни потенциални икономически, социални и екологични въздействия, включително върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни. Пояснете кои въздействия се очаква да бъдат значителни и кои второстепенни.

1.2. Опишете специфичните въздействия с акцент върху малките и средните предприятия и административната тежест (задължения за информиране, такси, регулаторни режими, административни услуги и др.)

Вариант 2 „Приемане на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс“:

Описание:

1. Публично участие на ответника

Законопроектът определя предпоставките, при настъпването на които ответникът по гражданско или търговско дело има право на допълнителна защита. Защитата на ответника е оправдана тогава, когато той упражнява посочените комуникационни свободи във връзка с важни за обществото въпроси.

Като се вземат предвид възможните проявления на комуникационни свободи и тяхното значение за обществени дебат и демокрацията, като „публично участие“ в законопроекта се определя всяко изявление или дейност на физическо или юридическо лице при упражняване на правото на свобода на изразяване на мнение и на свобода на информация, на свобода на изкуствата и науката или свобода на събранията и сдруженията, както и свързани с това подготвителни и подпомагащи действия, по въпрос от обществен интерес.

В законопроекта се въвежда и легална дефиниция на понятието „въпрос от обществен интерес“. Това са въпроси, които са от естество да засегнат правата и законните интереси на обществото в области като: основни права, обществено здраве и безопасност, околна среда или климат; дейности на лице, което е публична фигура в обществения живот или частния сектор; въпроси, обсъждани в производства пред органите на законодателната, изпълнителната или съдебната власт, органите на местното самоуправление и други органи на държавната власт, предвидени в закона; сигнали или публично оповестена информация за корупция, измама или други престъпления или административни нарушения; дейности, насочени към защита на ценностите, залегнали в член 2 от Договора за Европейския съюз или Конституцията на Република България.

2. Отхвърляне на очевидно неоснователен иск

Като мярка за ефективна защита по делата „шамари“ Директива 2024/1069 изисква да се уреди възможност за прекратяване на производството на ранен етап чрез решение по същество след подходящо разглеждане. Държавите членки следва да приемат нови правила или да прилагат съществуващите правила съгласно националното право, така че съдът или правораздавателният орган да може да реши да прекрати явно неоснователни искове веднага след като получи информацията, необходима за мотивиране на решението. Такова прекратяване следва да се извърши на възможно най-ранен етап от производството, но този момент може да настъпи по всяко време в хода на производството, след като съдът е получил такава информация. Възможността за прекратяване на иска на ранен етап не изключва прилагането на национална правна уредба, която позволява на националните съдилища да преценяват допустимостта на иска.

Действащият ГПК не урежда правила за разглеждане на очевидно неоснователен иск. Съдът преценява основателността на иска в решението по същество, след като установи обстоятелствата по делото въз основа на представените доказателства. Дори да установи, че с исковата молба не се търси действителна защита на законни права и интереси, съдът не може да откаже провеждането на съдебно производство по такава искова молба и разглежда делото по същество по общия ред. Някои съдебни състави връщат исковите молби и прекратяват производствата с мотиви, че с предявяването на иска ищецът не преследва легитимен интерес и действието представлява злоупотреба с право по смисъла на чл. 57, ал. 2 от Конституцията на Република България и член 17 ЕКПЧ. Но в този случай, когато исковата молба е нередовна или недопустима, съдът не решава спора по същество. В особената хипотеза на чл. 239 ГПК се допуска постановяване на неприсъствено решение, когато искът вероятно е основателен с оглед на посочените в исковата молба обстоятелства и представените доказателства или вероятно е неоснователен с оглед на направените възражения и подкрепящите ги доказателства. Неприсъственото решение не се мотивира по същество и не подлежи на обжалване.

Необходимо е въвеждане на нарочна уредба, която да създаде правила за ранно прекратяване на производството поради очевидна неоснователност на иск, насочен срещу ответника поради публичното му участие. Доколкото българският процесуален закон по правило не възприема определенията, с които производството по делото се прекратява, като актове по съществото на спора, наред с вече посочените обстоятелства, налага се постановяване на съдебно решение. Новата разпоредба на чл. 388т ГПК предвижда, че ответникът може да поиска да бъде отхвърлен като очевидно неоснователен иск, предявен поради публичното му участие. Съдът се произнася по искането в едноседмичен срок и ако установи, че искът е очевидно неоснователен, указва на ищеца да обоснове иска си в едноседмичен срок. Ищецът ще има възможност да обоснове иска си, като например допълни посочените в исковата молба обстоятелства и представените доказателства. В

случай че ищецът не обоснове иска си или въпреки това искът е очевидно неоснователен, съдът постановява решение в закрито заседание, с което отхвърля иска по същество. Доколкото не се предвиждат други специални правила, съдът се произнася с мотивирано решение по същество, което подлежи на обжалване по общия ред. Така чрез предложената уредба се постига бързо разглеждане на спора по същество, но при зачитане на състезателното начало, равенството на страните и установяването на истината, чрез което се гарантира правото на ищеца на достъп до съд и защита в справедлив съдебен процес.

3. Мерки за защита срещу злоупотреба с процесуални права

Разпоредбата на чл. 3 ГПК задължава участващите в съдебните производства лица и техните представители под страх от отговорност за вреди да упражняват предоставените им процесуални права добросъвестно и съобразно добрите нрави, както и да изнасят пред съда само истината. Злоупотребата с процесуални права може да има различни проявни форми, включително извършване на допустими процесуални действия, чрез които обаче се цели заобикаляне на закона или увреждане на насрещната страна. В практиката на Върховния касационен съд (ВКС) по чл. 3 ГПК са разгледани различни случаи, например: създаване на верига от частни жалби, които забавят процеса, злоупотреба с право на иск, злоупотреба с право на отвод, искане за тълкуване на решението с цел признаване на нови факти или постановяване на нещо различно и др. Възможностите, с които съдът разполага, за да противодейства на превратното упражняване на процесуални права, зависят от конкретното нарушение. Когато злоупотребата цели неоснователно забавяне на делото, съдът е длъжен да вземе мерки да организира адекватно своевременното му разглеждане, включително като не уважава неоснователните искания на страните, дисциплинира ги със средствата на ГПК, преустановява действия, съставляващи злоупотреба с право. Друга възможност е присъждането на обезщетение за вреди, включително и неимуществени. Налице е и практика, която приема, че съдът не дължи произнасяне по възражение, лишено от правен интерес и упражнено в противоречие с принципа на чл. 3 ГПК, забраняващ злоупотреба с процесуални права. В Решение № 257 от 14.07.2011 г. по гр. д. № 1149/2009 г. ВКС приема, че не е налице злоупотреба тогава, когато лицето подава сезиращата молба със съзнанието, че упражнява съществуващо свое субективно право, като е без значение дали това право действително съществува и дали е избран правилно пътят за неговото упражняване. Ако е налице злоупотреба с право, увреденият може да се удовлетвори по пътя на общия деликт.

Много вероятно е искът по дело „шамар“ да е надлежно предявен и обоснован. Едва след като даде ход на делото, съдът може да установи, че производството няма за цел да осигури защита на накърнени законни интереси и права, а има за цел да възпрепятства, ограничи или санкционира ответника поради публичното му участие. Преценката дали делото се води с такава цел, се извършва въз основа на определени обстоятелства - индикатори за дела „шамари“, специално разработени в Директива 2024/1069, а също така и в Препоръка CM/Rec(2024)2 на Комитета на министрите на Съвета на Европа до държавите членки относно противодействие на използването на стратегически съдебни дела срещу публичното участие (SLAPPs) от 5 април 2024 г. Тези обстоятелства са съобразени в новата разпоредба на чл. 388у, ал. 1 ГПК: неравнопоставеност между страните; необоснованост, непропорционалност или прекомерност на иска или на част от него; множество производства или координирани правни действия, започнати от ищеца или от свързани страни във връзка със сходни въпроси или основани на едни и същи факти; сплашване, тормоз или заплахи от страна на ищеца, включително чрез медийни публикации, икономически или политически натиск; злоупотреба с процесуални права, включително забавяне на производството, избор на съд; умишлено насочване на иска срещу физически лица вместо срещу юридическото лице, отговорно за посочените действия или изявления; действия по дискредитиране или разкриване на подробности от личния живот на ответника; други действия на ищеца, насочени срещу упражняването на правото на свобода на изразяване.

В допълнение на вече установените в съдебната практика възможности на съда да противодейства на превратното упражняване на процесуални права, законопроектът урежда изрично прилагането на допълнителни средства за защита на ответника по дела „шамари“. По искане на ответника и след преценка на обстоятелствата, които са индикатори за целта на производството, съдът може да

допусне събирането на доказателства от трети лица, да допусне обезпечение на съдебните разноски на ответника и да предприеме други подходящи мерки за своевременно разглеждане на иска.

3.1. Особени правила във връзка със събирането на доказателства

Възможните индикатори за делата, водени поради публичното участие на ответника, са обстоятелства, чието съществуване не винаги може да бъде установено по категоричен начин от твърденията на страните и представените от тях доказателства. Преобладават хипотезите, които се отнасят до поведението и дейността на страните извън висящото производство, а за публичното участие на ответника – журналист, правозащитник или друга обществена личност, обикновено съществуват достатъчно данни и доказателства в публичното пространство. Затова законопроектът изрично предвижда, че тези обстоятелства се установяват от съда служебно въз основа на събраните по делото доказателства и проверка в информационните системи и регистрите на съдилищата и други органи, осъществяващи публични функции. Съдът ще може по своя инициатива да събира доказателства и да взема предвид факти, непосочени от страните, включително проверена информация от публично достъпни източници, както и служебно известни факти, например справки за други висящи и приключили съдебни производства в страната и чужбина.

Друга особеност във връзка с доказването в производството по дела „шамари“ е възможността за представяне на доказателства от лица, които не са страни в производството, но имат интерес да подпомогнат защитата на ответника. В съответствие с изискванията на Директива 2024/1069 законопроектът предвижда, че юридически лица с нестопанска цел, които осъществяват общественополезна дейност в областта на защитата на основните права и свободи, може със съгласието на ответника до приключване на съдебното дирене в първа инстанция да представят с писмена молба намиращи се у тях документи и други доказателства.

3.2. Обезпечение на иск в производство поради публично участие

Сред най-честите тактики за натиск върху ответника е налагането на обезпечение върху цялото или съществена част от неговото имуществото, което е от естество да го лиши от средства да се издържа или да продължи дейността си. Съгласно общите правила на чл. 391, ал. 1 ГПК това би било допустимо и без представяне на убедителни писмени доказателства за основателността на иска, стига ищецът, поискал обезпечение на иска, да заплати гаранция. За да се ограничи ефектът от подобно засягане на ответника, като специална мярка срещу злоупотребата с права се въвежда правилото, че обезпечение на иск в производство поради публичното участие не се допуска, ако не са представени убедителни писмени доказателства.

3.3. Обезпечение на разноските на ответника

Обезпечението на разноски в съдебното производство се предвижда, за да обезщети ответника за претърпените от него вреди – съдебни разноски, в случай на отхвърляне на иска по дело „шамар“. Съгласно новите разпоредби на чл. 403а – 403в ГПК във всяко положение на делото до приключване на съдебното дирене във въззивното производство ответникът в производство по глава тридесет и трета „б“ може да иска от съда, пред който делото е висящо, да допусне обезпечение на съдебните разноски, които разумно се очаква да бъдат понесени от него във връзка с участието му в делото. Съдът допуска обезпечение по искане на ответника, ако прецени, че делото е с оглед на публичното участие на ответника и съобразно изложените от ответника възражения или твърденията в исковата молба е вероятно искът да не бъде уважен, като се взема предвид и степента на засягане на интересите на ищеца, и до размера на очакваните разноски на ответника. Когато очакваните съдебни разноски не са обосновани или адвокатското възнаграждение в списъка е прекомерно, съдът може да допусне обезпечение само на част от разноските или да задължи ответника по делото да представи гаранция в определен от него размер. При допускане на обезпечение съдът задължава ищеца в производството да представи гаранция съгласно чл. 180 и 181 от Закона за задълженията и договорите в едноседмичен срок от влизане на определението в сила. Ако ответникът не представи обезпечение в срок, първоинстанционното дело се прекратява, а ако обезпечението е допуснато от въззивната или касационната инстанция, се връща съответната жалба на ищеца. Систематично новите разпоредби са включени в новата глава тридесет и пета „а“ в част четвърта „Обезпечително производство“ на ГПК. Избраният законодателен подход на обезпечение на разноските е различен от режима, предвиден за обезпечение на иск, тъй като има различно предназначение. Обезпечението на разноските не само гарантира реалното заплащане на съдебните разноски на ответника в случай

на отхвърляне на иска, но и стимулира ищеца да поддържа своя основателен иск. За да се гарантира правото на достъп до съд и правото на защита на ищеца, обезпечението на разноските на ответника няма да се допуска във въззивното производство, ако искът е бил уважен или първоинстанционният съд е приел, че делото не се води заради публично участие. Класическият институт на обезпечение на разноските успешно се прилага в западните законодателства (Германия, Франция). Предложената разпоредба съответства на изискването на Директива 2024/1069 като една от важните процесуални гаранции за защитата по такива дела.

3.4. Постановяване и разгласяване на съдебното решение

Сред възможните санкции за ищеца, предявил иск поради публичното участие на ответника, Директива 2024/1069 предвижда публикуването на решението по делото. В съответствие с това, законопроектът предлага влязлото в сила решение по чл. 388т, ал. 3 и чл. 388х, ал. 2 с пълните данни на ищеца да бъде публикувано в Единния портал за електронно правосъдие от съда, постановил съдебното решение. Във връзка с това в диспозитива на решението изрично следва да се посочи, че решението е постановено в производство по дело поради публичното участие на ответника, вкл. дали производството има трансгранично значение.

4. Предложения за изменение и допълнение на други закони

4.1. За улесняване на достъпа до съд и защитата на ответника по дело „шамар“, в чл. 38, ал. 1, т. 4 от Закона за адвокатурата се предвижда, че адвокатът може да оказва безплатно адвокатска помощ и съдействие на лица, които са ответници в производство по глава тридесет и трета „а“ от ГПК.

4.2. В Кодекса на международното частно право (КМЧП) се създават допълнения, насочени към защита срещу съдебни решения на трети държави съгласно изискванията на Директива 2024/1069. Новият чл. 18а КМЧП предвижда, че българските съдилища са компетентни по искове за вреди, предявени от лице с местоживеене в Република България, във връзка с производства по граждански и търговски дела поради публичното му участие, пред съд на държава, която не е членка на Европейския съюз от ищец с местоживеене извън Европейския съюз. Съгласно нова алинея в член 121 КМЧП, при проверка за противоречие с обществения ред на подлежащото на признаване и изпълнение решение на чуждестранен съд, българският съд ще проверява дали делото не е водено поради публичното участие на ответника.

4.3. В чл. 377б от Закона за съдебната власт се въвеждат правила относно данните, които Висшият съдебен съвет събира и публикува ежегодно относно производствата поради публичното участие на ответника. Тези данни са необходими за изготвянето на доклади и оценки за ефективността на производствата, съгласно Директива 2024/1069, с оглед на изискването за информираност и прозрачност.

Положителни (икономически/социални/екологични) въздействия:

По отношение на гражданското общество и лицата - ответници по граждански и търговски дела поради публичното им участие:

- ограничаване на възможността за финансов, икономически и социален натиск върху дейността на журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпроси от обществен интерес;
- намаляване на броя на делата срещу журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпроси от обществен интерес;
- осигуряване на подкрепа на ответниците в дела „шамари“ от юридически лица с нестопанска цел, които защитават правата и основните свободи;
- намаляване на общия брой на делата, в които е нарушено правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок и е затруднен реалният достъп до правосъдие.

По отношение на районните, окръжните и апелативните съдилища, Върховния касационен съд, Висшия съдебен съвет и адвокатите

- облекчаване на натоварването на съдебната система чрез отхвърляне на явно неоснователни искове във възможно най-ранен етап на производството и чрез недопускане на производства, чрез които не се търси реална защита на законни права и интереси;
- ограничаване на продължителността и подобряване на ефективността на съдебните производства.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Отрицателни (икономически/социални/екологични) въздействия:

Не се предвиждат негативни въздействия.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Специфични въздействия:

Няма.

Въздействия върху малките и средните предприятия:

В случай че исковете по дела „шамари“ са насочени срещу юридически лица, които са малки и средни предприятия, те ще може да се ползват от предвидените средства за процесуална защита и така да осуетят воденето на дела, насочени към тяхното финансово и икономическо унищожаване. Доколкото въздействието от прилагането на предложената нормативна уреда върху страните в съответните производства се очаква да бъде като цяло положително, МСП – страни в дела „шамари“, също ще изпитат описаните положителни въздействия.

Административна тежест:

Проектът не регулира предоставянето на административни услуги и в този смисъл няма отношение към административната тежест за физическите и юридическите лица.

Вариант 3 „НЕНОРМАТИВНА НАМЕСА“:

Описание:

Не е възможно предприемането само на организационни мерки. Необходимо е уреждането на проблема с нормативен акт.

Положителни (икономически/социални/екологични) въздействия:

Няма.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Отрицателни (икономически/социални/екологични) въздействия:

За този вариант са присъщи всички негативни въздействия на Вариант 1.

Дефинираният в т. 1 проблем не може да бъде разрешен единствено чрез организационни мерки

Отрицателните въздействия биха били:

По отношение на гражданското общество и лицата - ответници по граждански и търговски дела поради публичното им участие:

- запазване на възможността за финансов, икономически и социален натиск върху дейността на журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпроси от обществен интерес;
- запазване на тенденцията към увеличаване на броя на делата срещу журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпроси от обществен интерес;
- липса на механизми за подкрепа на ответниците в дела „шамари“ от юридически лица с нестопанска цел, които защитават правата и основните свободи;

- увеличаване на случаите, в които е нарушено правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок и е затруднен реалният достъп до правосъдие.

По отношение на районните, окръжните и апелативните съдилища, Върховния касационен съд, Висшия съдебен съвет и адвокатите

- запазване на натовареността на съдилищата поради разглеждането по общия ред на явно неоснователни искове;
- запазване на условията за водене на продължителни и неефективни съдебни дела, които не осигуряват своевременно търсената защита.

(върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни)

Специфични въздействия:

Не са идентифицирани очаквани специфични въздействия.

Въздействия върху малките и средните предприятия:

Не се отчитат.

Административна тежест: При този вариант не се очаква намаляване на административната тежест за физическите и юридическите лица.

(въздействията върху малките и средните предприятия; административна тежест)

1.1. Опишете качествено (при възможност – и количествено) всички значителни потенциални икономически, социални и екологични въздействия, включително върху всяка заинтересована страна/група заинтересовани страни. Пояснете кои въздействия се очаква да бъдат значителни и кои второстепенни.

1.2. Опишете специфичните въздействия с акцент върху малките и средните предприятия и административната тежест (задължения за информиране, такси, регулаторни режими, административни услуги и др.)

5. Сравняване на вариантите:

Степени на изпълнение по критерии: 1) висока; 2) средна; 3) ниска.

5.1. По проблем 1: „Необходимост от защита на публичното участие“

		Вариант „Без действие“	**Вариант 2 „Изменение и допълнение на ГПК“**	**Вариант 3 „Ненормативна намеса“**
Ефективност	**Цел 1:** „Намаляване на броя на делата срещу журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпрос от обществен интерес“	ниска	висока	ниска
	Цел 2: „Облекчаване на натоварването на съдебната система чрез отхвърляне на явно неоснователни искове във възможно най-ранен етап на производството“	ниска	висока	ниска
Ефикасност	**Цел 1:** „Намаляване на броя на делата срещу журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие	ниска	висока	ниска

	по въпрос от обществен интерес“ **Цел 2:** „Облекчаване на натоварването на съдебната система чрез отхвърляне на явно неоснователни искове във възможно най-ранен етап на производството“	ниска	висока	ниска
Съгласуваност	**Цел 1:** „Намаляване на броя на делата срещу журналисти, защитници на правата на човека и други лица, ангажирани с публично участие по въпрос от обществен интерес“ **Цел 2:** „Облекчаване на натоварването на съдебната система чрез отхвърляне на явно неоснователни искове във възможно най-ранен етап на производството“	ниска ниска	висока висока	ниска ниска

1.1. Сравнете вариантите чрез сравняване на ключовите им положителни и отрицателни въздействия.

1.2. Посочете степента, в която вариантите ще изпълнят определените цели, съгласно основните критерии за сравняване на вариантите:

ефективност, чрез която се измерва степента, до която вариантите постигат целите на предложението;

ефикасност, която отразява степента, до която целите могат да бъдат постигнати при определено ниво на ресурсите или при най-малко разходи;

съгласуваност, която показва степента, до която вариантите съответстват на действащите стратегически документи.

6. Избор на препоръчителен вариант:

По проблем 1:

Вариант 2. Нормативна намеса: „Приемане на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс“

Посочете препоръчителните варианти за решаване на поставения проблем/проблеми.

6.1. Промяна в административната тежест за физическите и юридическите лица от прилагането на препоръчителния вариант (включително по отделните проблеми):

○ Ще се увеличи

○ Ще се намали

◉ Няма ефект

1.1. Изборът следва да е съотносим с посочените специфични въздействия на препоръчителния вариант за решаване на всеки проблем.

1.2. Ако се предвижда въвеждането на такса, представете образуването на нейния размер съгласно Методиката по чл. 7а от Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност.

6.2. Създават ли се нови/засягат ли се съществуващи регулаторни режими и услуги от прилагането на препоръчителния вариант (включително по отделните проблеми)?

○ Да

……..……

……

◉ Не

Не се създават регулаторни режими по смисъла на Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност и на Закона за дейностите по предоставяне на услуги.

1.1. Изборът следва да е съотносим с посочените специфични въздействия на избрания вариант.

1.2. В случай че се предвижда създаване нов регулаторен режим, посочете неговия вид (за стопанска дейност: лицензионен, регистрационен; за отделна стелка или действие: разрешителен, уведомителен; удостоверителен и по какъв начин това съответства с постигането на целите).

1.3. Мотивирайте създаването на новия регулаторен режим съгласно изискванията на чл. 3, ал. 4 от Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност.

1.4. Посочете предложените нови регулаторни режими отговарят ли на изискванията на чл. 10 – 12 от Закона за дейностите по предоставяне на услуги.

1.5. Посочете изпълнено ли е изискването на § 2 от Допълнителните разпоредби на Закона за дейностите по предоставяне на услуги.

1.6. В случай че се изменят регулаторни режими или административни услуги, посочете промяната.

6.3. Създават ли се нови регистри от прилагането на препоръчителния вариант (включително по отделните проблеми)?

○ Да

◉ Не

Когато отговорът е „Да“, посочете регистрите, които се създават и по какъв начин те ще бъдат интегрирани в общата регистрова инфраструктура.

6.4. По какъв начин препоръчителният вариант въздейства върху микро-, малките и средните предприятия (МСП) (включително по отделните проблеми)?

○ Актът засяга пряко МСП

◉ Актът не засяга МСП

В случай че исковете по дела „шамари“ са насочени срещу юридически лица, които са малки и средни предприятия, те ще може да се ползват от предвидените средства за процесуална защита и така да осуетят воденето на дела, насочени към тяхното финансово и икономическо унищожаване. Доколкото въздействието от прилагането на предложената нормативна уреда върху страните в съответните производства се очаква да бъде като цяло положително, МСП – страни в дела „шамари“, също ще изпитат описаните положителни въздействия.

Изборът следва да е съотносим с посочените специфични въздействия на препоръчителния вариант.

6.5. Потенциални рискове от прилагането на препоръчителния вариант (включително по отделните проблеми):

Няма.

Посочете възможните рискове от прилагането на препоръчителния вариант, различни от отрицателните въздействия, напр. възникване на съдебни спорове и др.

7. Консултации:

○ Проведени са консултации

……..

Посочете основните заинтересовани страни, с които са проведени консултации. Посочете резултатите от консултациите, включително на ниво ЕС: спорни въпроси, многократно поставяни въпроси и др.

◉ Предстоят обществени консултации по чл. 26 от Закона за нормативните актове

Проектът за акт ще бъде публикуван на Портала за обществени консултации и на интернет страницата на Министерството на правосъдието за провеждане на обществени консултации в 30-дневен срок съгласно чл. 26, ал. 4 от Закона за нормативните актове.

Обобщете най-важните въпроси за обществени консултации. Посочете индикативен график за тяхното провеждане и видовете консултационни процедури.

8. Приемането на нормативния акт произтича ли от правото на Европейския съюз?

◉ Да

○ Не

Чрез приемането на законопроекта се осигурява транспониране на Директива (ЕС) 2024/1069 на Европейския парламент и на Съвета от 11 април 2024 година относно защитата на лицата, ангажирани в публично участие, срещу явно неоснователни искове или съдебни производства, с които се злоупотребява („стратегически съдебни производства, насочени срещу публично участие“).

1.1. Посочете изискванията на правото на Европейския съюз, включително информацията по т. 6.2 и 6.3, дали е извършена оценка на въздействието на ниво Европейски съюз, и я приложете (или посочете връзка към източник).

Правното основание за приемане на Директивата е член 81, параграф 2, буква е) от ДФЕС, с което Европейският парламент и Съветът се оправомощават да приемат мерки, насочени към гарантиране на „премахването на пречките пред правилното протичане на гражданските производства, като при необходимост се насърчава съвместимостта на гражданскопроцесуалните правила, приложими в държавите членки“. Тъй като стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, представляват пречка за правилното функциониране на гражданското производство, Съюзът е компетентен да приема законодателни актове на това основание по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение.

Предложение COM (2022) 177 от 27.4.2022 на Европейската комисия за Директива на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на лицата, ангажирани в публично участие, от стратегически съдебни производства („стратегически съдебни производства, насочени срещу публичното участие“) не е придружено от оценка на въздействието, тъй като с чрез него ще бъдат осигурени целенасочени процесуални гаранции и няма да се създадат значителни количествено измерими разходи. Приложен е Аналитичен документ, подкрепящ Препоръката и Предложението за Директива относно стратегическите съдебни дела срещу публичното участие (SLAPP) (Analytical supporting document for Recommendation and Proposal for a Directive on strategic lawsuits against public participation (SLAPP): https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022SC0117

1.2. Изборът трябва да съответства на посоченото в раздел 1, съгласно неговата т. 1.5.

9. Изисква ли се извършване на цялостна предварителна оценка на въздействието поради очаквани значителни последици?

○ Да

◉ Не

(преценка съгласно чл. 20, ал. 3, т. 2 от Закона за нормативните актове)

10. Приложения:

1. Директива (ЕС) 2024/1069 на Европейския парламент и на Съвета от 11 април 2024 година относно защитата на лицата, ангажирани в публично участие, срещу явно неоснователни искове или съдебни производства, с които се злоупотребява („стратегически съдебни производства, насочени срещу публично участие“)

2. Аналитичен документ, подкрепящ Препоръката и Предложението за Директива относно стратегическите съдебни дела срещу публичното участие (SLAPP) (Analytical supporting document for Recommendation and Proposal for a Directive on strategic lawsuits against public participation (SLAPP)
3. Препоръка (ЕС) 2022/758 на Комисията от 27 април 2022 година относно защитата на журналистите и защитниците на правата на човека, които се ангажират с участието на обществеността, от стратегически съдебни производства („стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността“)
4. SLAPP-информационен лист (Factsheet – Making EU democracies stronger: Better protection for journalists and human rights defenders)
5. Препоръка CM/Rec(2024)2 на Комитета на министрите на Съвета на Европа до държавите членки относно противодействие на използването на стратегически съдебни дела срещу публичното участие (SLAPPs) от 5 април 2024 г. h
6. Регистър на делата срещу журналисти и медии - Актуални списъци на делата срещу журналисти и медии на Върховния касационен съд

Приложете необходимата допълнителна информация и документи.

11. Информационни източници:

1. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32024L1069
2. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022SC0117
3. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022H0758&from=EN
4. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/872327/SLAPP-factsheet.pdf
5. https://rm.coe.int/0900001680af2805
6. https://www.vks.bg/dela-jurnalisti-i-medii.html

Посочете изчерпателен списък на информационните източници, които са послужили за оценка на въздействията на отделните варианти и при избора на вариант за действие: регистри, бази данни, аналитични материали и др.

12. Име, длъжност, дата и подпис на директора на дирекцията, отговорна за извършването на частичната предварителна оценка на въздействието:

Име и длъжност:

Дата:

Подпис:

15.4.2026 г.

X

Д-Р ЛЮБОМИР ТАЛЕВ
ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЯ "СЪВЕТ ПО ЗАКО...
Signed by: Lyubomir Nikolaev Talev